

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Методичні вказівки

з курсу «Українська мова (професійного спрямування)»
для здобувачів I (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 161
«Хімічні технології та інженерія»

Затверджено
редакційно-видавничою
радою університету,
протокол № від

Харків
НТУ «ХПІ»
2024

Методичні вказівки з курсу «Українська мова (професійного спрямування)» для здобувачів I (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 161 «Хімічні технології та інженерія» / уклад. Д.В. Мірошніченко, О.М. Кринець, М.Ю. Лухіна. – Харків : НТУ «ХП». – 41 с.

Укладачі Д.В. Мірошніченко, О.М. Кринець, М.Ю. Лухіна.

Рецензент А.М. Гомон

Кафедра української мови

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується робочим навчальним планом і становить не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення дисципліни.

Така робота спрямована на самостійне вивчення студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни, формування в них умінь і навичок щодо практичного застосування теоретичних знань курсу й досконалого володіння українською літературною мовою у фаховій сфері.

Зміст самостійної роботи студента з курсу «Українська мова» визначено робочою навчальною програмою дисципліни навчально-методичними матеріалами та завданнями.

Самостійна робота з дисципліни «Українська мова» передбачає:

- 1) опрацювання нового навчального матеріалу з кожної теми, поданого на заняттях викладачем;
- 2) самостійне вивчення окремих тем або питань, передбачених програмою; вивчення рекомендованої літератури;
- 3) виконання письмових домашніх завдань;
- 4) підготовку до усних виступів на практичних заняттях;
- 5) письмове укладання й оформлення запропонованих документів чи наукових праць;
- 6) відновлення конспектів навчально-наукових текстів;
- 7) підготовку до модульних контролів (модульних контрольних робіт №1, №2);
- 8) підготовку до підсумкового контролю;
- 9) виконання індивідуальних навчальних завдань;
- 10) контрольну перевірку кожним студентом особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення й самоконтролю;

- 11) можливі укладання тез для студентської наукової конференції «Україна і світ: гуманітарно-технічна еліта і соціальний прогрес» та підготовку до виступу на засіданнях цієї конференції, оформлення презентації;
- 12) можливу підготовку до участі в Міжнародному конкурсі з української мови ім. П. Яцика, Міжнародному мовно-літературному конкурсі учнівської та студентської молоді ім. Т. Шевченка, Всеукраїнської студентської олімпіади.

Вивчення дисципліни потребує від студентів інтенсивної самостійної роботи щодо опанування спеціальною літературою, матеріалом конспекту, користування науково-навчальними й довідковими джерелами (словниками) для пошуку відповідей на запропоновані викладачем завдання для самостійної роботи.

Самостійно працювати над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної дисципліни студенти можуть у бібліотеці НТУ «ХП», навчальних аудиторіях, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах. Цю роботу за потреби проводять відповідно до заздалегідь складеного графіку, що гарантує можливість індивідуального доступу студента до визначених програмою дидактичних засобів. Графік доводять до відома студентів на початку поточного семестру.

Якщо в студентів виникають проблеми з вибором наукових джерел, розумінням наукової інформації, передбачено консультації викладача. Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, який опрацьовувався під час практичних занять. Методичні матеріали для самостійної роботи студентів передбачають можливість проведення самоконтролю з боку студента.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль №1

Наукове і ділове спілкування як складники фахової діяльності

Тема 1.1. Державна мова – мова професійного спілкування

Питання для самостійного опрацювання

1. Особливості мовної політики в Україні.
2. Система стилів української літературної мови.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на запитання:

1. Що таке мовна політика?
2. Що розуміють під поняттям «державна мова»?
3. Які документи визначають правовий статус української мови та інших мов в Україні?
4. Коли українська мова отримала статус державної?
5. Який статус мають інші мови, поширені на території України?

2. З'ясуйте, до яких стилів належать уривки:

I. ...Прокинулось усе. Обізвалась трава голосами тисячі своїх жильців: коників, метеликів, жуків; окликнулись луки сотнями перепелів; луги, струшуючи срібну росу, розлягалися співами своїх соловейків, голосним кукуванням сивих зозуль, журливим туркотанням горлиць, тоді як в повітрі бриніла дзвінка жайворонкова пісня... крикнув бугай у болоті – і замовк; сумно роздався його голосний поклик на всю околицю – і затих.

II. У вуглепідготовчих цехах застосовується обладнання, що серійно виготовляється, та використовується також у суміжних галузях (вугільна промисловість, енергетика, металургія, транспорт тощо). Розрахунок такого обладнання під час проектування коксохімічних підприємств часто зводиться до визначення основних параметрів його роботи та підбору серійних виробів за каталогами.

III. Місцеве самоврядування в Україні – це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади – жителів села чи

добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

IV. Ним постало все, і ніщо, що постало, не постало без нього.

V. – Паночку, – зітхнувши важко, вимовив він, – хай уже я один в одвіті буду... Он дочка в мене... Пустіть її, лебедику!

– Дочка? І гаразд, що дочка! Хіба дочці не можна з батьком кумувати? – питає пан.

– Вона молода, паночку, дурна!.. Як батько накаже, то як його не послухати? Простіть на сей раз...

VI. Екстремісти також потрібні. Не ті, що стріляють, а ті, що думають. Без екстремальних, крайніх поглядів не може з'явитися середнє, тобто оптимальне, рішення, як кажуть математики, або зважений підхід, як кажуть політики. Саме з таких позицій видається можливим у пропонованих читачеві коротких нотатках з натури (а вона така неповторно розмаїта!) пройтись по широкому колу думок, аби ще раз замислитись над причинами феноменальної кризи, в якій ми опинилися.

VII. До Василя Стефаника

28 жовтня 1902 р.

Високоповажний добродію!

Ніяк не можу погодитися з думкою, що у збірнику на честь Куліша не буде Вашої, хоч би й маленької, новелки! Терпеливо чекав я два місяці обіцяного оповідання, та вже й третій місяць минув, а від Вас як нема нічого, так немає. Прошу й благаю: дозвольте нам бачити Вас дорогим гостем у нашому альманахові....

З високим поважанням Ваш щирий М. Коцюбинський.

3. Відредагуйте типові мовні звороти офіційно-ділового і наукового стилів та складіть з ними речення.

На протязі року, ціль нашого дослідження, являється прикладом, приймати участь, підводити підсумки, працювати по схемі, добре відношення до своїх обов'язків, по вказівці керівника, винести подяку.

**4. Схарактеризуйте слова з погляду їх стильової приналежності.
Які слова можуть вживатися в різних стилях?**

Конвеєр, плазма, шпрыхати, атом, бараболя, сунути, вугілля, хата, викрутаси, ректи, колія, вугільна башта, артист, гомоніти, молоткова дробарка, заява.

Тема 1.2. Наукова література як основне джерело фахових знань

Питання для самостійного опрацювання

1. Стандартні звороти наукового стилю.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповідь на питання.

1. Які стандартні звороти використовуються для вираження теми наукового джерела?
2. За допомогою яких лексичних засобів у науковому джерелі окреслюється коло досліджуваних проблем?
3. Наведіть приклади стандартних мовних зворотів для вираження узагальнення, підсумку, висновку?

2. Оберіть правильну відповідь.

1. В якому з наведених зворотів вказується на предмет дослідження наукового джерела?
 - А. Стаття призначена для ...
 - Б. Роботу присвячено...
 - В. Автор узагальнює ...
 - Г. Дослідники зазначають ...
2. Який із зворотів вказує на зв'язок досліджуваної проблеми із попередніми науковими роботами?
 - А. Автор підкреслює...

- Б. Актуальною проблемою є ...
- В. Цю проблему досліджувати такі науковці ...
- Г. Вважаємо, що ...

Тема 1.3. Письмова репрезентація результатів наукових досліджень

Питання для самостійного опрацювання

1. Оформлення інших видів наукових праць (стаття, тези, рецензія).

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання:

1. Що таке наукова стаття?
2. Який обсяг наукової статті?
3. З яких елементів складається наукова стаття?
4. Які типи речень переважно використовуються в науковій статті?
5. У якому з наукових жанрів (стаття, тези, рецензія) доречно розміщувати таблиці, графіки, діаграми?
6. Яка різниця між науковою статтею та тезами?
7. Від чого залежить обсяг рецензії?

2. Оберіть правильну відповідь.

1. Мовний зворот «Проблему досліджували ...» вживається для:
 - А. Зазначення теми дослідження
 - Б. Узагальнення, висновків
 - В. Зв'язку з попередніми дослідженнями
 - Г. Наведення прикладів.
2. Обов'язковими елементами рецензії є:
 - А. Тема, методи дослідження, список джерел.
 - Б. Тема, актуальність дослідження, оцінка.
 - В. Цитати, огляд літератури, висновки.
 - Г. Таблиці, посилання на авторитетні джерела, список літератури.
3. Визначення якого жанру наукової літератури наведено: «Критичний відгук на науковий твір з метою рекомендації його до друку, захисту. Обов'язково

містить зауваження, пропозиції та висновки фахівця щодо поданої на розгляд роботи».

А. Стаття

Б. Тези

В. Реферат

Г. Рецензія

4. Тези – це:

А. Стисла характеристика змісту книги, статті.

Б. Публікація, де подаються кінцеві або проміжні результати дослідження, висвітлюються пріоритетні напрямки розробок ученого, накреслюються перспективи подальших напрацювань.

В. Коротке формулювання основних положень доповіді, лекції, статті тощо.

Г. Скорочений запис певної інформації (лекції, друкованого джерела), що дозволяє його авторові одразу чи через деякий час із необхідною повнотою відновити інформацію.

5. В якому із жанрів наукової літератури застосовується такий зворот: «Недоліками роботи є ...»

А. В тезах

Б. В науковій статті

В. В конспекті

Г. В рецензії

3. Напишіть тези за темою «Сучасні мови програмування».

4. Напишіть рецензію до тексту.

Основні поняття хімічної технології

Хімічна технологія – це наука про методи і процеси перероблення сировини на предмети споживання і засоби виробництва.

Сукупність основних факторів, які впливають на швидкість процесу, вихід і якість продукту, називають технологічним режимом. Для більшості хіміко-технологічних процесів основними параметрами режиму є

температура, тиск, застосування каталізаторів та їх активність, концентрація речовин, що взаємодіють, спосіб і степінь перемішування реагентів.

Параметри технологічного режиму визначають принципи конструювання відповідних реакторів. Оптимальному значенню параметрів технологічного режиму відповідає максимальна продуктивність апаратів і продуктивність праці персоналу. Тому характер і значення параметрів технологічного режиму покладені в основу класифікації хімікотехнологічних процесів. Однак параметрів дуже багато, тому обирають ті, які мають вирішальний вплив. На конструкцію реакторів і швидкість процесів сильно впливають спосіб і степінь перемішування реагентів, а спосіб та інтенсивність перемішування мас, що реагують, залежить від агрегатного стану реагентів. Власне агрегатний стан перероблюваних речовин визначає способи їх технологічного перероблення і принципи конструювання апаратів. Тому під час вивчення загальних закономірностей хімічної технології прийнято поділяти процеси та відповідні їм реактори, перш за все, за агрегатним (фазовим) станом речовин, що взаємодіють.

За цією ознакою всі системи речовин, що взаємодіють, та відповідні їм технологічні процеси поділяються на однорідні, або гомогенні, та неоднорідні, або гетерогенні.

Гомогенними системами називаються такі системи, в яких всі речовини, що реагують, знаходяться в одній фазі: газовій (Г), рідкій (Р), твердій (Т). У гомогенних системах речовин, що взаємодіють, реакції відбуваються, як правило, швидше, ніж в гетерогенних, механізм усього технологічного процесу простіший і, відповідно, керування процесом легше, тому технологи на практиці часто прагнуть до гомогенних процесів, тобто переводять тверді реагуючі речовини, або принаймні одну з них, в рідкий стан плавленням чи розчиненням; з цією метою проводять абсорбцію газів, або їх конденсацію.

Гетерогенні системи містять дві або більшу кількість фаз, які також можуть бути однорідними, або неоднорідними. Можна уявити наступні

двохфазні системи: газ-тверде тіло; рідина-рідина (незмішувальні); рідина-тверде тіло і тверде тіло-тверде тіло.

У виробничій практиці найпоширенішими є системи Г-Т, Г-Р, Р-Т. Нерідко виробничі процеси протікають в багатофазних гетерогенних системах, наприклад, Г-Р-Т, Г-Т-Т, Р-Т-Т, Г-РТ-Т і т.п. Гетерогенні процеси більш розповсюджені в промисловій практиці, ніж гомогенні. При цьому, як правило, гетерогенний стан процесу (масопередача) має дифузійний характер, а хімічна реакція протікає гомогенно в газовому або рідкому середовищі. Однак на деяких виробництвах протікають гетерогенні реакції на межі Г-Т, Г-Р, які й визначають загальну швидкість процесу. Гетерогенні реакції відбуваються, наприклад, під час горіння (окиснення) твердих речовин та рідин, під час розчинення металів і мінералів у кислотах і лугах.

Послідовний опис всіх операцій, які відбуваються у відповідних апаратах і машинах, пов'язаних з виробництвом тієї чи іншої продукції, називається технологічною схемою. Практика здійснення всіх операцій, пов'язаних з виробництвом певного продукту, називається технологічним процесом.

Тема 1.4. Правила оформлення наукових праць

Питання для самостійного опрацювання

1. Розділові знаки в реченнях із цитатами

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання:

1. Що таке цитата?
2. Які є види цитат?
3. Як оформлюється пряма цитата?
4. Як оформлюється непряма цитата?

2. Поставте розділові знаки в реченнях з прямими цитатами.

1. Дослідник П. Топільницький вказує у нафті, що надходить на перероблення, практично повністю мають бути відсутніми хлористі солі, а

кількість механічних домішок не має перевищувати 0,005 %, води – до 0,1 %. 2. Перехід нафтогазовидобувних компаній на інноваційні GTL-технології допоможе постачати на ринок високоліквідні та більш екологічні синтетичні продукти переробки, що сприятиме збільшенню інвестицій в освоєння родовищ вуглеводнів України вважають М. Гунда та інші науковці. 3. Автори статті стверджують паливно-енергетична сировина відіграє ключову роль у життєздатності будь-якої держави, тому що з нею пов'язані практично всі галузі економіки, а також політична та економічна незалежність. 4. У нафтах виявлено понад 1000 індивідуальних сполук, більша частина яких відноситься до вуглеводнів, близько 250 – до сірко-, близько 85 – до кисне- і понад 30 – до азотовмісних сполук зазначається у роботі «Сучасні технології переробки нафти, газу і конденсату». 5. В. Білецький наводить таке визначення нафта – це дисперсна система зі складною внутрішньою організацією, суміш низько- й високомолекулярних вуглеводневих і неуглеводневих сполук, яка здатна змінюватися під дією зовнішніх чинників.

3. Прямі цитати із завдання 2 перетворіть на непрямі та запишіть, розставляючи розділові знаки.

Тема 1.5. Теоретичні засади діловодства

Питання для самостійного опрацювання

1. Класифікація документів.
2. Мовні кліше офіційно-ділового стилю.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання.

1. За якими критеріями класифікують документи?
2. Які розрізняють документи
 - за походженням?
 - за місцем виникнення?
 - за напрямком?

- за формою?
- за терміном виконання?
- за складністю?
- за технікою відтворення?
- за призначенням?

3. Що таке мовні кліше?

4. Які мовні кліше властиві офіційно-діловому стилю?

2. Оберіть правильну відповідь.

1. До документів щодо особового складу належать:

- А. Заява, резюме, характеристика;
- Б. Договір, заява, пропозиція;
- В. Скарга, довідка, резюме;
- Г. Лист, угода, розписка.

2. Довідково-організаційні документи – це:

- А. Пояснювальна записка, доручення, заява;
- Б. Діловий лист, оголошення, контракт;
- В. Довідка, пояснювальна записка, запрошення;
- Г. Резюме, протокол, угода.

3. До обліково-фінансових документів належать:

- А. Звіт, пояснювальна записка, доручення;
- Б. Акт, доручення, розписка;
- В. Договір, заява, оголошення;
- Г. Службова записка, резюме, акт.

4. Правила, інструкція належать до:

- А. Організаційних документів;
- Б. Розпорядчих документів;
- В. Документів щодо особового складу;
- Г. Обліково-фінансових документів.

5. Вказівка, наказ, постанова належать до:

- А. Документів щодо особового складу;

- Б. Обліково-фінансових документів;
 - В. Розпорядчих документів;
 - Г. Організаційних документів.
6. Договір, трудова угода належать до:
- А. Розпорядчих документів;
 - Б. Організаційних документів;
 - В. Документів щодо особового складу;
 - Г. Господарсько-договірних документів.
7. В офіційно-діловому стилі використовуються такі мовні кліше:
- А. автор зауважує, можна зробити висновок;
 - Б. згідно з розпорядженням, у попередніх дослідженнях йдеться;
 - В. взяти до уваги, укласти договір;
 - Г. на думку автора статті, з боку адміністрації.
8. Мовні кліше в офіційно-діловому стилі виконують таку функцію:
- А. сприяють швидкому і точному складанню документа;
 - Б. надають документу емоційного забарвлення;
 - В. передають найголовнішу інформацію;
 - Г. надають документу образності.

Тема 1.6. Правила укладання ділових паперів

Питання для самостійного опрацювання

1. Пояснювальна записка. Правила оформлення пояснювальної записки.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання.

1. Що являє собою пояснювальна записка?
2. Причини яких дій, фактів пояснюються у цьому документі?
3. Кому адресується пояснювальна записка?
4. Які реквізити має пояснювальна записка?
5. Що зазначається у реквізиті «адресант»?

6. До якого виду документів за призначенням належить пояснювальна записка?

2. Оберіть правильну відповідь.

1. Пояснювальна записка має такі реквізити:

- А. Назва, текст, дата, підпис.
- Б. Адресат, адресант, назва, текст, дата, підпис.
- В. Назва, текст, засвідчення керівника, дата, підпис.
- Г. Адресант, адресат, текст, дата, підпис.

2. У тексті пояснювальної записки зазначається:

- А. Факти, події, що призвели до порушення дисципліни;
- Б. Інформація про передання коштів від однієї особи до іншої;
- В. Прохання особи щодо здійснення своїх прав;
- Г. Повідомлення про подію, що відбудеться.

3. Пояснювальна записка складається:

- А. за власним бажанням;
- Б. у разі непередбачуваних обставин;
- В. на вимогу керівника;
- Г. для реалізації своїх інтересів.

4. Реквізит «адресат» пишеться у:

- А. Називному відмінку;
- Б. Родовому відмінку;
- В. Знахідному відмінку;
- Г. Давальному відмінку.

3. Складіть пояснювальну записку на ім'я директора вашого інституту.

Тема 1.7. Нормативність фахового мовлення

Питання для самостійного опрацювання

1. Особливості деяких норм української літературної мови: орфоепічні норми (правила наголошування деяких термінів); орфографічні норми (написання

термінів разом, окремо або через дефіс); лексичні норми (розрізнення термінів-паронімів); стилістичні норми (тавтологія і плеоназм).

Практичні завдання та вправи

1. Перепишіть терміни, поставте наголос.

Фаховий, обладнання, мережа, жалюзі, інструмент, симетрія, експерт, середина, каталог, завдання, показник.

2. Поясніть, яке значення мають терміни залежно від наголосу.

Складіть з ними речення:

Сенс^орний – с^енсорний, типовий – тип^овий, частк^овий – частк^овий, відомості – відом^ості.

3. Перепишіть терміни, розкриваючи дужки.

Вугле(підготовчий), в^убухо(небезпечний), га^зо(подібний), само(займання), паливно(повітряний), стехіо(метричний), колбо(нагрівач), легко(займистий), приймач(дистилятор), низько(киплячий), напів(мікро)аналіз, кам'яно (вугільний), пробо(відбірник), грибо(видний), порціонери(дільники), термо(регулятор), повітряно(сухий), важко(подрібнюваний), граві(метричний), реакційно(здатний), гідро(кисильний), мета(морфізм), само(запалювання), високо(температурний), корозійно(стійкий), повітро(непроникний), свіжо(регенерований).

4. Користуючись словником, з'ясуйте різницю у значенні слів.

Складіть з ними речення.

Показник – показчик, адрес – адреса, адресат – адресант, ведучий – провідний, виборний – виборчий, виключний – винятковий, відділення – відділ – відділок, відноситися – ставитися – належати, відносно – стосовно, постанова – установа, ідеальний – ідеалістичний, професійно – професіонально, тема – тематика, вимога – вимогливість, аргументування – аргументація, витрата – втрата.

5. Сталі словосполучення наукового стилю замініть однослівними відповідниками. Наприклад: значна кількість – чимало, багато.

Незначна кількість, у більшості випадків, у протилежному випадку, у даному випадку, на даний момент, на сьогоднішній день, у найближчому майбутньому, до останнього часу, кількісний склад, науковий співробітник, складова частина, основні положення, набути характеру, збільшити в три рази.

6. Відкоригуйте словосполучення.

Відшкодувати шкоду, внести внесок, забезпечити безпеку, корисне використання, широко поширений, громадянське суспільство, організувати організацію, дивний парадокс, маршрут руху, промислова індустрія.

7. Запишіть речення, уникаючи тавтології.

1. Тривалість заняття в нашому університеті триває 1 год. 15 хв. 2. Приймаючи на роботу нових співробітників, необхідно при їх прийомі враховувати ступінь володіння комп'ютером. 3. Користь від використання нового ноутбука не підлягає сумніву. 4. Залучення та використання сучасних інформаційних технологій в процесі навчального процесу має як позитивні, так і негативні наслідки. 5. У своєму дослідженні дослідник стверджує, що для реалізації мультимедійних сервісів у мережі мають бути встановлені додаткові сервери і пристрої.

Змістовий модуль №2

Основи термінологічної та лінгвістичної підготовки фахівця

Тема 2.1. Теоретичні засади термінознавства

Питання для самостійного опрацювання

1. Зв'язки термінознавства з іншими науковими дисциплінами.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання:

1. На стику яких наук виникло термінознавство?
2. Чому важко визначити поняття «термін»?
3. З якими лінгвістичними науками пов'язано термінознавство?

4. З якими науками, які ви вивчаєте, пов'язано термінознавство? Аргументуйте свою відповідь.

5. Як з термінознавством пов'язані такі науки, як лексикографія та термінографія? Запишіть вихідні дані п'ятьох термінологічних словників за вашою спеціальністю.

2. Подані терміни запишіть у два стовпчики – загальнонаукові та вузькогалузеві.

Система, ексикатор, аналітична проба, аналіз, вологоємність, паливо, проєктування, вугілля, зольність, стандарти, компоненти, вуглекислий газ, ангідрид, класифікація, машина, карбонати, пристрій, муфельна піч, ізоляційна пластина, мережа, тигель, дослідження, сушильна шафа, розроблення.

3. Випишіть з тексту терміни свого фаху та з'ясуйте їх дефініції за словником.

Визначення виходу летких речовин з кам'яного вугілля,
антрациту, коксу і горючих сланців

Вихід летких речовин є показником структурних особливостей складових частин викопного вугілля, оскільки вказує на кількість термічно нестійких атомних груп, що відщеплюються при даній температурі з їх макромолекул.

Під леткими речовинами розуміють складну суміш всіх газо- і пароподібних продуктів, що утворюються і виділяються при нагріві без доступу повітря до певної температури. До їх складу входять: гази (оклюдовані, адсорбовані, продукти розкладання органічних і мінеральних складових вугілля, що не конденсуються за нормальних умов); рідкі продукти в пароподібному стані (волога пірогенетична, смоляні продукти розкладання органічної маси вугілля).

В одному і тому ж вугіллі найбільший вихід летких речовин дає ліптініт, а найменший – інертініт.

Вихід летких речовин визначають як різницю втрати маси і вологи при нагріванні палива в стандартних умовах без доступу повітря. Метод є емпіричним і для отримання відтворних результатів необхідно ретельно контролювати швидкість нагрівання, кінцеву температуру і загальну тривалість визначення. Визначення вологи і виходу летких речовин проводять одночасно, щоб можна було ввести відповідну поправку.

Мінеральні речовини проби вугілля можуть також втрачати масу при проведенні випробування. Втрата маси залежить від природи і кількості присутніх мінералів. При високому вмісті карбонатів у вугіллі і якщо визначення виходу летких речовин проведене з метою класифікації вугілля, до результату визначення слід внести поправку на втрату діоксиду вуглецю карбонатів.

Сутність методу визначення летких речовин полягає в нагріванні проби при температурі (900 ± 10) °C без доступу повітря протягом 7 хв. Вихід летких речовин у відсотках обчислюють по різниці загальної втрати маси проби і втрати за рахунок випаровування вологи по відношенню до маси вихідного вугілля.

4. Запишіть 15 термінів свого фаху з дефініціями.

Тема 2.2. Шляхи виникнення нових термінів

Питання для самостійного опрацювання

1. Правопис термінів іншомовного походження.
2. Скорочування складних і складених термінів у науковому тексті, вимоги до їх творення та правопису.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання.

1. Які особливості правопису голосних в термінах іншомовного походження ви знаєте?
2. Які є особливості правопису іншомовних префіксів?

3. В яких випадках в термінах іншомовного походження пишеться м'який знак?
4. В яких випадках в термінах іншомовного походження пишеться апостроф?
5. Чи відбувається спрощення приголосних в термінах іншомовного походження на письмі?
6. В яких термінах іншомовного походження зберігається подвоєння приголосних?
7. Коли відбувається подовження приголосних в термінах іншомовного походження?
8. Що таке складні терміни? Наведіть приклади складних термінів за фахом.
9. Що таке складені терміни? Наведіть приклади складених термінів за фахом.

2. Запишіть терміни, замість крапок поставте літери І чи И.

Т...гель, ц...ліндричний, д...оксид, антрац...т, грав...метричний, д...гідрат, ам...ак, мет...лоранж, н...трат, анал...тичний, окс...д, п...ритний, метаморф...зм, т...оетерний, д...сульфідний, т...онний, т...офеновий, інертин...т, д...стильований, г...дроксид, інд...катор, т...триметричний, метод Грей-К...нга, д...амер.

3. Запишіть терміни, поставте, де потрібно, апостроф або м'який знак.

Кам...яновугільний, об...єм, представниц...кий, сушил...ний, проборозділ...ний, невідрегул...ований, взаємопов...язаний, паралел...ний, зол...ність, мінерал...ний, сул...фатний, муфел...ний, кип...ятити, філ...тр, з...єднання.

4. Перепишіть складні терміни, відкриваючи дужки.

Коксо(сортувальня), вагоно(перекидач), електро(двигун), криво(шип), швидко(хідний), масо(обмінний), техніко(економічний), легко(збагачуваний), важко(середовищний), вакуум(фільтр), хіміко(технологічний), загально(прийнятий), сірко(вмісний), сірко(водень), піро(генетичний),

трудо(місткий), коксо(хімічний), пило(вугільний), вогне(тривкий), важко(збагачуваний).

5. *Запишіть терміни, вставте, якщо потрібно, замість крапок приголосні. З'ясуйте, в яких випадках відбувається подвоєння приголосних.*

Метал...ургія, вугіл...я, агрес...ивність, ал...ільний, фер...омагнетизм, нет...о, ас...емблер, асим...етричний, ат...рактор, бездиф...узійний, тон...а, біомас...а, кристал...ічний, еф...ект, Гіб...сова плівкова еластичність, грам..., кристал..., груп...а, дезас...емблер, депрес...ія потоку, десим...етризація, дис...оціяція, диф...еренційна в'язкість, дифракція Брег...а, діаграм...а Ел...інгама діаграма Еллінгама.

6. *З поданого списку випишіть терміни з елементами греко-латинського походження, з'ясуйте їхні дефініції.*

Автоінгібування, зв'язок, активний, фермент, актинометрія, вологість, вольтаметрія, всмоктування, вулканізація, галогени, галохромія, гетероатом, гідратація, горіння, гравіметрія, гранула, міжмолекулярний, мікроносій, молекула, момент, наповнювач, неполярний, реакція, окисник, парамагнетик, плазма, полікетиди, поляриметрія, псевдогалоген.

7. *Запишіть терміни, вставте, якщо потрібно, замість крапок приголосні. З'ясуйте, в яких випадках відбувається подовження приголосних.*

Концентрован...ий, механізован...ий, подрібнен...ий, зважувальн...ий, підсушен...ий; транспортуван...я, подрібнен...я, квартируван...я, струшуван...я, перемішуван...я, зважуван...я, видален...я.

Тема 2.3. Термінологічне планування в Україні

1. Сучасна українська термінологія: історія, стан, проблеми, перспективи. Видатні термінознавці України.
2. Опанування 50 фахових термінів з дефініціями.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання.

1. З чого почався розвиток української термінології?
2. Яку роль відігравало Товариство ім. Т. Шевченка у розвитку українського термінознавства?
3. Назвіть етапи термінотворчої діяльності в сучасній Україні та наведіть стислу характеристику кожного з них.
4. Які тенденції термінотворчої діяльності спостерігаються зараз в Україні?
5. На які два основні підходи зорієнтовані прихильники сучасних термінотворчих традицій? Чому? Наведіть приклади.
6. Яку загрозу для термінотворчого процесу несуть англіцизми? Наведіть приклади.
7. Назвіть видатних термінознавців України.

2. Прочитайте текст. Випишіть з тексту терміни свого фаху, з'ясуйте їх походження (питомі чи запозичені) та дефініції.

Значення показників технічного аналізу

Технічний аналіз викопного вугілля і коксу складається з визначення в них вологості W , зольності A , виходу летких речовин V і характеру твердого нелеткого залишку, а також загального вмісту сірки S . Результати технічного аналізу вугілля і коксу характеризують практичну цінність палива технологічної сировини. Показники технічного аналізу вугілля в більшості випадків закономірно пов'язані з його хімічною природою і складом, що має також певне теоретичне значення. Ці ж показники коксу залежать як від властивостей сировини, так і умов її перероблення.

Вологість і зольність вугілля, які визначаються під час технічного аналізу, показують, наприклад, скільки баласту міститься в паливі. Кількість аналітичної вологи закономірно пов'язана з природою, петрографічним складом і ступенем метаморфізму вугілля.

Щодо виходу летких речовин слід зазначити, що в хімії вугілля навряд чи можна назвати інший показник, якому надавалося б таке велике значення для вирішення найважливіших теоретичних і практичних питань.

Вихід летких речовин передбачено як один з основних параметрів у багатьох класифікаціях вугілля, зокрема в ДСТУ 3472:2015 «Вугілля буре, кам'яне та антрацит. Класифікація». Вихід летких речовин є найважливішим структурним показником, причому кількість летких речовин вказує на кількість термічно нестійких атомних груп в тих або інших петрографічних складових вугілля. Встановлено залежність між виходом летких речовин, елементним складом і теплотою згоряння вугілля Донбасу, розроблено емпіричні формули, що зв'язують вихід смоли і сирого бензолу при коксуванні вугілля з виходом летких речовин, виявлено закономірний зв'язок між виходом летких речовин з вугілля і схильністю останніх до окислення. Слід мати на увазі, що деяка умовність показників, що одержуються під час технічного аналізу вугілля, вимагає суворого дотримання сталості умов визначення й уніфікації методів дослідження. Навіть невеликі відхилення в методиках аналізу істотно впливають на отримувані результати. Тому методи технічного аналізу стандартизовані, що дає можливість одержувати в різних лабораторіях відтворювані результати.

3. Випишіть зі словників 50 термінів свого фаху з дефініціями.

Тема 2.4. Теоретичні питання перекладознавства

1. Способи перекладання (транскодування, калькування, описове перекладання).
2. Перекладацькі трансформації.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання.

1. За яких причин використовуються різні способи перекладання термінів?
2. Що таке транскодування? Назвіть його види.
3. Який з видів транскодування, з вашої точки зору, є більш поширеним на сучасному етапі розвитку термінології. Наведіть приклади.
4. В якому випадку транскодований термін супроводжується описовим перекладом?

5. Що таке калькування? Наведіть приклади. Чи поширений цей спосіб перекладання на сучасному етапі?
6. Що таке описове перекладання? Наведіть приклади.
7. Чому описове перекладання вважається не дуже зручним способом перекладання?
8. Назвіть перекладацькі трансформації. З якою метою вони використовуються?
9. Що таке вилучення та додавання? Наведіть приклади.
10. Що таке конкретизація та генералізація? Наведіть приклади.
11. Що таке антонімічний переклад? Які види він має?

2. Визначте, які види транскодування були застосовані під час перекладання термінів.

Molecule – молекула, Active Element – активний елемент, Formula – формула, benzene – бензен, naphthalene – нафтален, pyrrole – пірол, phosphorus – фосфор, phenyl – феніл, furan – фуран, sulfate – сульфат, rhodium – родій, rhodanide – роданід, oxide – оксид, xylene – ксилен, xanthone – ксантон, decane – декан, octane – октан, docosane – докозан, argon – аргон, hexane – гексан, ammonium – амоній, oxonium – оксоній, sulfonium – сульфоній, selenium – селен, uranium – уран, silane – силан, arsine – арсин, propene – пропен, butyne – бутин, aniline – анілін.

3. Визначте, який з видів антонімічного перекладу використано.

To continue – не зупинятися, unabbreviated – повний, unallowed – заборонений, to not defuse – залишати із запальником (бомбу), not disaggregative – цільний, small – невеликий, unabolished – такий, що залишається чинним, to disappear never – завжди залишатися, to ignore – не помічати, not impossible – можливий.

4. Визначте, який спосіб було використано під час перекладання термінів.

Atom – атом, reaction – реакція, compound – сполука, aggregate state – агрегатний стан, analysis – аналіз, atom – атом, chemical bond – хімічний

зв'язок, chemical element – хімічний елемент, chemical equation – хімічне рівняння, chemical equilibrium – хімічна рівновага, chemical formula – хімічна формула, chemical properties – Хімічні властивості, chemical reactions – хімічні реакції, chemistry – хімія, complex substance – складна речовина, ion – іон, metal – метал, molecule – молекула, nonmetal – неметал, periodic Law – Періодичний закон, periodic table – періодична таблиця Менделєєва, relative atomic mass – відносна атомна маса, simple substance – проста речовина, synthesis – синтез, valency – валентність.

Тема 2.5. Словники у професійному мовленні

1. Особливості творення й уживання назв осіб за родом діяльності (професією, посадою, званням), назв знарядь праці, пристроїв, деталей.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання.

1. Які суфікси є продуктивними у словотвірних типах іменників чоловічого роду на позначення людей за родом діяльності, фахом?
2. Які іншомовні суфікси ви знаєте у словотвірних типах іменників чоловічого роду на позначення людей за родом діяльності, фахом?
3. За допомогою яких суфіксів від іменників чоловічого роду утворюються іменники на означення осіб жіночої статі?
4. Які українські суфікси використовуються для творення найменувань знарядь?
5. Які іншомовні суфікси застосовуються для найменувань знарядь?
6. Наведіть приклади назв знарядь, утворених безафіксним способом.

2. Визначте суфікси, за допомогою яких утворено назви осіб за родом діяльності, запишіть відповідні назви осіб чоловічого роду, виділіть суфікси.

Лаборантка, майстриня зміни, апаратниця, комірниця рідких продуктів, помічниця оператора лінії, керівниця лабораторії, монтажниця апаратури, директорка, редакторка, інспекторка, макетниця, студентка, фахівчиня з косметичного виробництва, верстальниця, набірниця, порадиниця, учениця, менеджерка з продажу, продавчиня.

3. Визначте суфікси, за допомогою яких утворено назви осіб за родом діяльності, запишіть, де можливо, відповідні назви осіб жіночого роду, виділіть суфікси.

Муляр, хімік, аптекар, технолог, фахівець; олійник, палітурник, механік, бригадир, таксист, біохімік, комерсант, курсант, кореспондент, виробник, візник, ремонтник, рятівник, заготівник, аналітик, верстальник; ткач, оформлювач, перекладач, біотехнолог, діяч; співець, борець, знавець, продавець, переможець, висуванець; лікар, бунтар, кресляр, дизайнер, репетитор, тренер, лаборант, практикант.

4. Визначте спосіб, за яким утворені назви знарядь праці. Виділіть суфікси.

Тепломір, лічильник, холодильник, пробірка, манометр, вакуумметр, молоток, напилек, паяльник, двигун, покажчик, маховик, газогенератор, ізоляція, модулятор, тахометр, апаратура, випромінювач, адаптер.

Тема 2.6. Граматичні труднощі перекладання термінів

1. Основні помилки під час перекладання термінів.
2. Редагування науково-технічних текстів.

Практичні завдання та вправи

1. Дайте відповіді на питання.

1. Які є проблеми перекладання омонімічних термінів?
2. Які види термінологічної омонімії ви знаєте?
3. Як виникають омонімічні терміни-аббревіатури?
4. У яких значеннях в українській мові вживають активні дієприкметники?
5. У яких значеннях в українській мові вживають пасивні дієприкметники?
6. Вживання яких прийменників викликає труднощі?
7. В яких значеннях вживається прийменник **при**?
8. В яких значеннях вживається прийменник **для**?
9. Які правила вживання прийменників **у/в** ви знаєте?
10. Які правила вживання прийменників **з/із/зі** ви знаєте?

2. Від поданих конструкцій утворіть, де можливо, активні дієприкметники теперішнього часу та введіть їх у словосполучення.

Наприклад: Речовина, що пом'якшує воду – водопом'якшувальна речовина.

Просочення, що вбирає воду –

Речовина, що знежирює –

Розчин, що поновлює –

Речовина, що отруює –

Система, що вулканізує –

Камера, що іонізує –

Речовина, яка гасить вогонь

Елемент, який легує –

Фаза, що сполучує –

Компонент, що утворює скло –

Технологія, що зберігає енергію

Речовина, що швидко діє – .

3. Від поданих дієслів утворіть, де можливо, пасивні дієприкметники та введіть їх у словосполучення. Наприклад: Аналізувати (факт) – аналізований *факт*.

Розбавити (кислота) –

розріджене повітря –

ненасичений вуглець –

освітлити (розчин) –

не гасити (вапно) –

оборотна реакція –

коксувати (вугілля) –

стиснути (повітря) –

кальцинувати (сода) –

легувати (сталь) – .

4. Оберіть правильний варіант вживання словосполучень.

Фахівець по оптимізації процесів здобичі сировини – фахівець з оптимізації процесів здобичі сировини; по підрахункам – за підрахунками; за ознакою – по ознаці; по своїм властивостям – за властивостями; по сукупності – за сукупністю; за схемою – по схемі; по напрямку – у напрямку; у міру того, як – по мірі того, як; по закінченню – після закінчення; за формулою – по формулі; фахівець з ремонту – фахівець по ремонту; при взаємодії – під час взаємодії; під час використання – при використанні; по досягненні – після досягнення; ні при яких умовах – за жодних умов; за швидкості – при швидкості; у порівнянні – при порівнянні.

5. Відредагуйте словосполучення з прийменниками.

При освітленні скломаса звільняється від газоподібних включень, вибір реактивів по замовчанню, сортувати реактиви по типу, при необхідності ми можемо зупинити реакцію, задати послідовність по схемі, при можливості, при установці, Y при змінній X набуває значень, помилка при роботі з реактивами, це трапилось за непорозумінням, помилка при невдалій спробі, лекція по хімії.

6. Відредагуйте текст.

Аналіз якості нафти

Добувна на нафтових промислах нафта містить безліч домішок (вода, пісок, газ, шматочки породи тощо). Перед подачею сировини в систему магістральних нафтопроводів з подальшим її транспортуванням на нафтопереробні підприємства або експорт, нафту необхідно попередньо довести до потрібного рівня якості.

Для сирової нафти основними якісними характеристиками є: густина, вміст сірки, фракційний склад.

Показниками якості товарної нафти (або нормованими показниками) є: вміст води в нафті, домішки механічного характеру (його кількість), показник тиска насиченої нафтової пари, вміст солей хлористого вида; вміст хлор – органічних хімічних сполук.

Води в промисловій нафті, особливо на старих родовищах, може бути до 90, а іноді й до 98 відсотків, що ніяк не відповідає необхідним вимогам до товарної сировини. Необхідно нормувати у сировині, що видобувається, вміст легких вуглеводневих фракцій і розчинених попутних газів. Це спричинено небезпекою утворення парових пробок при транспортуванні, а також у зв'язку з підвищеною вибухо- та пожежонебезпечністю такої сировини.

Також, попутні гази і розчинені в нафтовій суміші легкі фракції вуглеводнів ускладнюють роботу насосного обладнання, розраховуємого виходячи з певних значень в'язкості робочого середовища і його однорідності ("газові бульбашки" можуть призводити до руйнування лопаток насоса при обертанні з високими швидкостями).

Якщо солей у сировині понад 200 грамів на літр – це призводить до підвищеного корозійного зношування обладнання. Електрохімічну корозію викликає процес гідролізу солей. Мінеральні солі, розчинені у пластових водах, можуть бути різними. Найбільше вони представлені: хлоридами кальція хлоридами натрія, хлоридами магнія.

Крім того, сірка і сірчисті сполуки негативно впливають на якість сирової нафти, а також на якість нафтопродуктів, що одержуються при переробці такої нафти. Ці сполуки помітно зменшують рівень хімічної стабільності ПСМ, мають сильний рівень корозійної агресивності, що призводить до зносу обладнання, в якому застосовуються такі ПСМ, і до підвищеного зносу перероблюючих установок. Переробка нафти з високим вмістом сірки обов'язково передбачає процес знесірювання, яка не потрібна при переробці малосірчистої сировини.

7. Перекладіть текст українською мовою за допомогою он-лайн перекладача та відредагуйте його.

GENERAL CHEMISTRY

General chemistry examines the structure of matter and the reaction between matter and energy. General chemistry is the science of matter, especially its

chemical reactions, but also its composition, structure and properties. Chemistry is concerned with atoms and their interactions with other atoms, and particularly with the properties of chemical bonds. It is the basis for the other branches of chemistry. Chemistry studies experimentally and theoretically the composition of matter and the changes that take place in matter. A chemical change involves changes in composition and in properties. A physical change involves only changes in properties with no change in composition.

Chemical changes are usually accompanied by the liberation or the absorption of energy in the form of light, heat or electricity. All forms of matter consist of either pure substances or mixtures of two or more pure substances. Elements are the building blocks of matter. Compounds are combinations of elements. Most of the elements are metals and most of them will unite with other elements and form compounds. The formation of a compound from simpler substances is known as synthesis. Analysis is the process of breaking down a compound into simpler substances or its elements and thus is the determination of its composition. The composition of a pure substance never changes. Every substance has physical and chemical properties. Physical properties include colour, smell, solubility, density, hardness and boiling and melting points. Chemical properties include the behaviour with other materials.

Matter exists in three states: the solid, the liquid and the gaseous state. A substance can be transformed from one state to another under the changes of its temperature.

Тема 2.7. Граматичні труднощі вживання термінів і загальноживаних слів у наукових текстах

1. Прикметники й займенники в наукових і ділових текстах.
2. Особливості використання дієслівних форм у мовленні фахівця. Способи вираження наказу.

Практичні завдання та вправи

- 1. Дайте відповіді на питання.*

1. Чи можуть прикметники у термінологічних словосполученнях змінювати свій розряд – переходити з якісних у відносні та навпаки? Наведіть приклади.
2. Якій формі ступенів порівняння (складній чи складеній) віддається перевага в науковому та діловому мовленні?
3. Чи можуть прикметники втратити значення вищого ступеня у складі термінологічних словосполучень? Наведіть приклади.
4. З якими прийменниками та сполучниками вживаються прикметники вищого ступеня? Наведіть приклади.
5. Від яких прикметників не можна утворити ступені порівняння? Наведіть приклади.
6. Які помилки найчастіше трапляються під час відмінювання прикметників?
7. Які помилки найчастіше трапляються під час застосування займенників?
8. Які форми наказового способу прийнято вживати у діловому мовленні?
9. Які форми майбутнього часу прийнято вживати у діловому мовленні?

2. Утворить від дієслів всі форми наказового способу.

Переглядати, перевіряти, підкреслити, дивитися, знайти, виправити, відремонтувати.

3. Трансформуйте подані вирази, використовуючи прикметникові словосполучення.

Процеси у хімії, правила по службі; сполуки, які містять сіру, довідка про оплату податку; відомості, які подаються щомісячно; підпис, зроблений своєю рукою; сировина, яка може викликати небезпеку пожежі; умова перед укладанням договору; договір між двома сторонами; фракції, до складу яких входять атоми вуглецю і водню.

4. Утворіть, де можливо, ступені порівняння прикметників. Складіть з ними речення офіційно-ділового та наукового стилів.

Якісний, хімічний, рідкий, маленький, періодичний, великий, низький, в'язкий, сучасний, розвинутий, нафтопереробний, старий, молекулярний.

5. Відредагуйте словосполучення з займенниками.

Дякую вас, в другий раз, по якійсь причині, без чий-то допомоги, ні один з нас, на моїм, їх обладнання, був відсутній якійсь час, цієї домовленості, котрогось із присутніх, любий фахівець, один і той же документ.

6. Перекладіть текст українською мовою за допомогою он-лайн-перекладача та відредагуйте його

FALSE THEORIES

Only in 17th century chemists began to base their conclusions on precise experiments. Robert Boyle (1627 – 1691) was the first to apply a new method of investigation based on the generalization of experimental data and the laws of nature. Robert Boyle thought that the task of the chemist is to perform experiments, accumulate observations, and not to put forth a theory without a thorough investigation. Boyle's theoretical works, and especially his method of investigation influenced the progress of chemistry. However, it took chemistry another 100 years to free itself from the wrong conception of matter. This period is marked by the reign in chemistry so-called phlogiston theory founded towards the end of the 17th century by the German chemist Stahl.

The phlogiston theory owed its origin to the need to explain the combustion, oxidation and reduction of metals. Chemists were greatly interested in these processes in connection with the progress of metallurgy during the 17th century. According to Stahl's theory, all combustible substances, including metals, contained a common inflammable principle or *materia ignea*, which he called phlogiston. When combustible substances were burned, or metals calcined, the phlogiston volatilized, leaving an earthy residue – calx. Hence, combustion was the decomposition of a substance into phlogiston and an earthy residue. For example: zinc = phlogiston + zinc calx.

Substances such as coal, which left a very small earthy residue upon combustion, were considered to be almost pure phlogiston.

The phlogiston theory was universally recognized for a long time. However, like any other false theory, it retarded the progress of chemistry.

Chemistry was freed from the phlogiston theory in the latter half of the 18th century as a result of the precise methods of investigation introduced by Mikhail Lomonosov (1711 – 1765). This became the foundation to the development of the chemical science and to the modern atomic theory.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

№ з/п	Назва індивідуального завдання та (або) його розділів	Терміни виконання (на якому тижні)
Завдання для самостійної роботи (індивідуальне домашнє завдання)		
Теми рефератів (доповідей)		
1	Місце української мови серед інших мов світу.	8 тиждень
2	Виникнення української мови та писемності.	
3	Мова як суспільне явище. Функції мови.	
4	Мовне законодавство та мовна політика.	
5	Становлення й розвиток наукового стилю української мови.	
6	Особливості наукового тексту.	
7	Мовна й наукова картини світу.	
8	Правила оформлення бібліографічного опису книги.	
9	Становлення й розвиток офіційно-ділового стилю української мови.	
10	Класифікація документів.	
11	Тенденції розвитку української мови на сучасному етапі.	
12	Сучасна українська літературна мова: виникнення, ознаки, значення.	
13	Функціональні стилі української літературної мови.	
14	Мовна норма. Типи норм української літературної мови.	

15	Лексичний склад української мови: слово, лексичне значення, багатозначні слова й контекст.	
16	Класифікація лексики української мови (групи слів за значенням, походженням, сферою й частотою використання).	
17	Молодіжний сленг як мовне явище.	
18	Інновації в системі української мови та тенденції її розвитку в I пол. XXI ст.	
19	Мовна інтерференція: причини виникнення, види.	
20	Суржик як соціолінгвістичне явище.	
21	Український мовний етикет, його особливості.	
22	Національна мова як компонент бізнес-культури.	
23	Мовне планування в Україні.	15 тиждень
24	Термінологічне планування в Україні.	
25	Термінологічні стандарти як дієвий інструмент поліпшення якості фахових текстів.	
26	Організація термінологічних досліджень у Науковому товаристві імені Тараса Шевченка.	
27	Сучасні проблеми й перспективи українського термінознавства.	
28	Термін як основа лексичного складу наукового стилю.	
29	Термінологічні запозичання в мові науки й техніки: причини, джерела, функції.	
30	Проблеми лінгвістичного впорядкування терміносистем української мови.	
31	Номенклатурні знаки: визначення, історія вивчення, типи.	
32	Актуальні проблеми сучасного термінознавства. Види лінгвістичних словників.	

33	Класифікація термінологічних словників.	
34	Українська термінографія за роки незалежності: здобутки й прорахунки.	
35	Хімічна термінологія української мови.	
36	Українська комп'ютерна термінологія.	
37	Українська машинобудівна термінологія.	
38	Термінологія охорони навколишнього середовища.	
39	Українська електротехнічна термінологія в її історичному розвитку.	
40	Українська економічна термінологія.	
41	Українська фізична термінологія.	
42	Українська математична термінологія.	
43	Українські й міжнародні організації зі стандартизації науково-технічної термінології.	
44	Проблеми комп'ютерного перекладання.	
45	Труднощі перекладання російських дієприкметників українською мовою.	

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОДІАГНОСТИКИ

Змістовий модуль 1

Наукове і ділове спілкування як складники фахової діяльності (16 год.)

1. Що таке мовна політика? Які її завдання в Україні? Які закони про мову функціонують у нашій державі?
2. Які є функціональні стилі сучасної української літературної мови? Назвіть сферу вживання, призначення, ознаки, мовні засоби, підстилі кожного з них.
3. Що таке стандартні звороти наукового стилю української літературної мови? Для чого їх застосовують у наукових текстах? Наведіть приклади таких зворотів.

4. Що таке стаття? Що таке тези доповіді? Що таке рецензія. Укажіть їх структуру, призначення, вимоги до їх оформлення.
5. Що таке посилання (покликання) у наукових текстах? Для чого їх уживають? Як правильно оформлювати цитати в професійних текстах? Наведіть приклади.
6. Укажіть параметри класифікації ділових паперів. Назвіть види документів за цими параметрами.
7. Що таке мовні кліше офіційно-ділового стилю мовлення? Наведіть приклади. Для чого їх застосовують у ділових паперах?
8. Що таке пояснювальна записка? Назвіть її реквізити. Укажіть правила її оформлення. Укладіть зразок пояснювальної записки.
9. Що таке мовна норма? Які типи мовних норм знаєте? Наведіть приклади.

Змістовий модуль 2

Основи термінологічної та лінгвістичної підготовки фахівця (16 год.)

1. Що таке термінознавство? З якими науками пов'язане термінознавство? Відповідь аргументуйте.
2. Назвіть правила правопису термінів іншомовного походження. Наведіть приклади термінів свого фаху.
3. Розкажіть про скорочування складних і складених термінів у науковому тексті, вимоги до їх творення та правопису.
4. Розкажіть про сучасний стан, історію, проблеми, перспективи розвитку сучасної української термінології, видатних термінознавців України.
5. Випишіть 50 фахових термінів з дефініціями і вивчіть їх напам'ять.
6. Розкажіть про способи перекладання (транскодування, калькування, описове перекладання). Наведіть приклади.
7. Розкажіть про перекладацькі трансформації. Наведіть приклади.
8. Особливості творення й уживання назв осіб за родом діяльності (професією, посадою, званням), назв знарядь праці, пристроїв, деталей. Наведіть приклади.

9. Що таке редагування наукових текстів? Які види помилок трапляються під час перекладання термінів? Наведіть приклади.

10. Розкажіть про правила утворення та використання прикметникових, займенникових, дієслівних форм у мовленні фахівця. Наведіть приклади.

ІНДИВІДУАЛЬНО-КОНСУЛЬТАТИВНА РОБОТА

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за графіком, що містить індивідуальні заняття, консультації, перевірку виконання індивідуальних завдань, перевірку й захист завдань, запланованих на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

1) за засвоєнням теоретичного матеріалу: а) консультації: індивідуальні (запитання – відповідь); б) групові (розгляд типових ситуацій-прикладів);

2) за засвоєнням практичного матеріалу: консультації індивідуальні й групові;

3) для комплексного оцінювання засвоєння програмного матеріалу: а) індивідуальне здавання виконаних робіт; б) підготовка виступу на практичному занятті.

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Рекомендована література

Базова література

1	Писарська Н. В. Українська мова за професійним спрямуванням: письмове ділове мовлення: навч. посібник / Н. В. Писарська. – Х.: НТУ «ХП», 2016. – 114 с.
2	Методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт з дисципліни «Українська мова» для студентів усіх спеціальностей «Долаймо суржик!» / уклад. Дяченко О.В., Гомон А.М.– Харків: НТУ «ХП», видавництво «Форт», 2019. – 56 с.
3	Заверющенко М.П. Офіційно-діловий стиль: правила укладання

	документів різних видів»: навч. посібник щодо самостійної роботи / М. П. Заверющенко, О. М. Кринець, С. М. Чернявська, О. В. Шокуров.– Харків: НТУ «ХП», 2019.– 140 с.
4	Методичні вказівки для студентів і викладачів з дисциплін «Українська мова» «Метод проектного навчання у контенті комунікативно-інтенційної моделі як нової еволюційної освіти» / уклад. Полянська І.В., Чернявська С.М., Шевченко В.Ф.– Харків: НТУ «ХП», 2019. – 27 с.
5	Гомон А.М. Оброблення наукової інформації: навчально-методичний посібник з дисципліни «Українська мова» для студентів I курсу всіх спеціальностей / А.М. Гомон А.М., Кринець О.М.– Харків: НТУ «ХП», 2019.– 106 с.
6	Методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт з дисципліни «Українська мова» для студентів усіх спеціальностей «Основні труднощі з ортографії та пунктуації сучасної української мови» / уклад. Гомон А.М. , Дяченко О.В.– Харків: НТУ «ХП», 2019. – 36 с.
7	Методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт з дисципліни «Українська мова» для студентів і курсантів 1-го курсу технічних спеціальностей «Культура усного професійно-ділового спілкування» / уклад. Снігурова І.І., Писарська Н.В., Белова К.В., Дяченко О.В.– Харків: НТУ «ХП», 2020.– 45 с.
8	Методичні вказівки до практичних занять та самостійних робіт з навчальної дисципліни «Українська мова для курсантів та студентів 1-го курсу «Наукова комунікація як складник фахової діяльності» / уклад. Белова К.В., Писарська Н.В., Снігурова І.І., Дяченко О.В.– Харків: НТУ «ХП», 2020. – 30 с.
9	Методичні вказівки до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Українська мова» для студентів 1-го курсу нефілологічних спеціальностей та курсантів ВІТВ «Правила укладання ділових паперів» / уклад. Снігурова І.І., Писарська Н.В., Белова К.В., Дяченко О.В. –

	Харків: НТУ «ХП», 2020.– 33 с.
10	Белова К.В. Українська мова для військовослужбовців: навчальний посібник / К. В. Белова, І. І. Снігурова, О. В. Дяченко, Н. В. Писарська .– Харків : НТУ «ХП», 2021. – 161 с.

Допоміжна література

11	Корж А. Українська мова професійного спрямування: навч. посібник / А. Корж.– Київ: : Центр навчальної літератури, 2019.– 296 с.
12	Українська мова за професійним спрямуванням / за ред. д-ра філол. наук, професора С.М. Луцак .– Київ: Медицина, 2017.– 360 с.
13	Тетарчук І. Українська мова за професійним спрямуванням: навчальний посібник для підготовки до іспитів / І. Тетарчук, Т. Дяків.– Київ: Центр навчальної літератури, 2020.– 186 с.
14	Плотницька І.М. Ділова українська мова / І.М. Плотницька.– Київ: : Центр навчальної літератури, 2019.– 256 с.
15	Бодик О.П. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія / О. П. Бодик, Т. М. Рудакова.– Київ: : Центр навчальної літератури, 2019.– 416 с.
16	Методичні вказівки до курсу для самостійної роботи студентів всіх спеціальностей «Фахова українська мова та основи ділової комунікації» / укл.: Зіневич Л.В., Красавіна В.В. – Чернігів : ЧНТУ, 2018. – 39 с.
17	Бабакова О.В. Українська мова за професійним спрямуванням: навчальний посібник для студентів закладів вищої освіти / уклад. О.В. Бабакова, З.О. Митяй, О.Г. Хомчак.– Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018.– 151 с.
18	Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням: підручник, 5-те вид., виправ. і доповнен / С.В. Шевчук, І.В. Клименко.– К.: Алерта, 2019.– 640 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

<http://yak-my-hovorymo.wikidot.com/>

<http://chak-chy-pravylnno-my-hovorymo.wikidot.com/>

<http://kultura-movy.wikidot.com/>

<http://rodovyj-vidminok.wikidot.com/>

<http://www.madslinger.com/mova/pravopys-2007/>

<http://nepravylno-pravylnno.wikidot.com/>

<http://ros-ukr-idioms.wikidot.com/>

<http://www.novamova.com.ua>

<http://www.mova.info>

<http://www.pravopys.net>

<http://www.pereklad.kiev.ua>

Навчальне видання
Методичні вказівки
з курсу «Українська мова (професійного спрямування)»
для здобувачів I (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 161
«Хімічні технології та інженерія»

Укладачі:

МІРОШНИЧЕНКО Денис Вікторович

КРИМЕЦЬ Оксана Михайлівна

ЛУХІНА Марина Юріївна

Відповідальний за випуск С.М. Чернявська

Роботу рекомендував до друку Л.О. Шеїна

Комп'ютерна верстка О.В. Дяченко

В авторській редакції

План 2024 р., поз.

Підп. до друку (дата підпису проректора)_____.

Гарнітура Times New Roman.

Видавничий центр НТУ «ХП».

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017 р.

61002, Харків, вул. Кирпичова, 2
